Kerk na corona

'Hef op uw hoofden'

Protestantse Kerk

2. Een toekomstgerichte kerk

We zoeken naar een toekomstgerichte kerk. We vragen ons af: hoe gaan we als kerk verder na corona?

Vorig jaar maart kwam de trein die kerk heet met een schok tot stilstand. In één klap kon er niets meer, zelfs bij elkaar komen in een kerkdienst niet. Niemand van ons had zoiets ooit meegemaakt. Vanaf juni kwam er weer enige beweging. Het piepte hier en daar, maar er waren weer fysieke diensten. En in september kwamen zelfs veel kerkenraden weer bij elkaar. Maar de herfst en de winter brachten nieuwe beperkingen: diensten zonder zingen en weer uitsluitend online. Krakend kwam alles weer tot stilstand. Het heeft veel met ons allemaal gedaan. Ook in de kerkenraad. Waar doen we goed aan?, was de vraag die bij elke kerkenraad steeds op tafel lag. Soms was het duidelijk hoe te beslissen, maar soms ook was er verschil van mening. In elke kerkenraad waren rekkelijken en preciezen.

Hoe verder?

Nu staan we op de drempel van meer mogelijkheden. Dat is een moment om te markeren. Er is de hoop dat het kerkelijk leven zich kan herstellen. En er is blijdschap daarover, opluchting. Tegelijk is dit ook een moment om stil te staan, en ons af te vragen hoe we verder kunnen na alles wat we meegemaakt hebben. Het is niet vanzelfsprekend om klakkeloos door te gaan bij waar we voor corona waren gebleven. Daarvoor is er te veel gebeurd.

Persoonlijk

Om te beginnen: het is goed om in de kerkenraad elkaar aan te kijken en te zien hoe we erbij zitten. Hoe beleefde eenieder de crisis persoonlijk, als ambtsdrager en als mens? En zeker ook: hoe heeft de kerkenraad als geheel de afgelopen tijd gefunctioneerd? Waren we het altijd eens? Of waren er ook momenten van verdeeldheid? Hoe voelde dat? Hebben we elkaar vast kunnen houden? Het is goed om tijd te nemen voor zulke vragen en ruimte te maken voor ieders persoonlijke verhaal.

Beleid tegen het licht houden

Maar we zitten niet alleen als individu in de kerkenraad. Toen vorig jaar maart plotseling alles tot stilstand kwam, was iedere kerkenraad bezig met beleid. Allemaal dachten we na over hoe wij gemeente van Christus willen zijn. Hoe we geloofwaardig en toekomstbestendig kerk kunnen zijn. In óns dorp, in ónze stad.

> ***Uit de visienota 'Van U is de toekomst':***
> Het is een bemoedigende wetenschap dat de Geest altijd wegen vindt, ook als wij het spoor bijster zijn. De diversiteit in onze samenleving is groot. De kerk krimpt. We kennen veel subculturen en leefstijlen. De situaties waarin gemeenten zich bevinden verschillen enorm. De ene gemeente is de andere niet. We geloven dat de Geest de kerk brengt waar mensen zijn, midden in het leven. Op allerlei plekken, in allerlei vormen en kleuren.
> Wees waakzaam en houd onderweg je ogen en oren open, om al Zijn tekens te verstaan. Tot je verbazing zie je soms ineens op de meeste onverwachte plekken iets van Gods Koninkrijk. Op al die plekken waar het leven ons tot roeping wordt: aan de keukentafel, in de straat waar we wonen, op de plek waar we werken, op het schoolplein en het sportveld, in het ziekenhuis, op podia, in publieke vergaderzalen, enzovoort. De heilige Geest waaiert breed uit, binnen en buiten de kerk. (pag. 45)

De vraag voor iedere kerkenraad is: in hoeverre is dát beleid door corona doorkruist? Hebben we de hoofdlijn ervan kunnen vasthouden? En is dat nog steeds de lijn die we willen volgen? Of heeft een jaar corona veel veranderd? En moeten we ons eigenlijk herbezinnen op de vraag hoe we gemeente willen zijn?
Voor alle duidelijkheid: op deze vraag zijn heel verschillende antwoorden mogelijk. Maar het zou goed zijn als iedere kerkenraad zich de vraag stelt of we na deze crisis nog hetzelfde beleid als ervoor kunnen voeren, of dat het afgelopen jaar zoveel op zijn kop heeft gezet dat we (ook) in de kerk andere keuzes moeten gaan maken.

Concreet

Misschien klinkt dit een beetje abstract. Daarom nu iets concreets. Interessant is de vraag of er in onze gemeente dingen zijn die we vóór corona nog niet deden, maar die we nu wel doen. Het is goed om die samen op te schrijven. In menige gemeente is dat meer dat we beseffen. Allerlei creatieve vormen van kerkelijke presentie zijn ontstaan. Wat is nieuw en goed voor ons en willen we graag vasthouden?
Net zo goed is het om na te denken over zaken die we het afgelopen jaar niet hebben gedaan, terwijl we ze vóór corona altijd deden. Welke dingen waren dat? Zitten daar zaken tussen die we – als we eerlijk zijn – niet gemist hebben? En zouden we daarmee dan ook kunnen stoppen?

Online

Een aparte vermelding verdienen de online vieringen. Veel gemeenten verzorgen die, en ze voorzien onmiskenbaar in een behoefte. Ook straks, in ieder geval voor wie minder mobiel is. Maar: zullen er ook mensen voortaan thuis blijven, bijvoorbeeld omdat online een kerkdienst volgen erg gemakkelijk is? En wat heeft dat voor gevolgen? Onderzoek wijst trouwens uit dat er meer mensen online kijken dan er voor corona in de kerk kwamen. Kennen wij die mensen? En kunnen wij met hen in contact komen? Daar ligt een missionaire uitdaging.

Uit de visienota 'Van U is de toekomst':
Naar onze overtuiging komt het in onze tijd en context aan op 'lege handen', ontvankelijkheid, waakzaamheid en concentratie op God.
We oefenen onszelf in een spiritualiteit van alertheid. De kerk is niet een bedrijf dat we moeten redden, de kerk leeft van verbondenheid met Jezus Christus; we volgen Hem. Daarom zeggen we niet: Jezus is daar waar de kerk is, maar: waar Jezus is, daar is de kerk. We strekken ons uit om daar te zijn waar Jezus is. Immers, door Zijn Geest is Hij ook nu aanwezig in deze wereld, wij volgen aandachtig dat spoor. (pag. 12)

Afsluitend

Een crisis is ook een kans. Soms wordt dat erg gemakkelijk gezegd. Toch biedt het afgelopen jaar ons als kerkenraad inderdaad de mogelijkheid om eens naar onszelf te kijken. Hoe hebben we het gedaan? En hoe gaan we verder? Wat willen meenemen uit de crisis? En wat laten we graag achter? Mooie vragen. En belangrijk. Te belangrijk om er als kerkenraad niet rustig de tijd voor te nemen.

Gespreksvragen

- Hoe kijkt u als kerkenraad terug op het afgelopen jaar? Wat ging goed, wat niet? Probeer eerlijk te zijn en niet de kool en de geit te sparen. Maar maak geen verwijten.
- Welke zaken bent u afgelopen jaar gestart, welke nieuwe vormen van kerk-zijn? Kunt en wilt u die vasthouden? En wat mag wat u betreft voortaan achterwege blijven?
- De landelijke kerk en de classis(predikant) hebben gedurende corona veel activiteiten ontplooid om gemeenten te ondersteunen. Sloten die aan bij uw behoeften? Heeft u zaken gemist? Wilt u de antwoorden op deze laatste vragen delen met uw classis(predikant)?

Peter Verhoeff
classispredikant in Noord-Holland

10. Gods hand en Gods wil

Een meisje van 5 is helemaal overstuur bij de gedachte dat ze een coronatest zou moeten ondergaan. Haar ouders beslissen daarover, maar zal zo'n jong kind hun overwegingen kunnen begrijpen? Het allerbelangrijkste is natuurlijk dat zij op haar ouders vertrouwt, omdat zij het beste met haar voor hebben.
Dit is een voorbeeld van gelovig omgaan met de coronapandemie. Het is de vraag of wij in de christelijke gemeente precies kunnen begrijpen welke weg God in deze crisis met ons gaat. Tegelijk mogen we in de kerk gevoed worden om in vertrouwen te blijven zeggen: "Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde."

Zondag 10

Zondag 10 van de Heidelbergse Catechismus brengt drie maal 'Gods hand' ter sprake. In de eerste plaats om te zeggen dat Gods scheppingsmacht niet beperkt is tot het ontstaan van de wereld. Hij blijft betrokken en Zijn hand zorgt voortdurend voor dat wat er is. Deze gedachte krijgt vervolgens een nadere invulling als voor de tweede keer over Gods hand wordt gesproken. De dingen die hier op aarde gebeuren staan op een of andere manier in verbinding met God. Als voorbeelden worden genoemd: regen en droogte, eten en drinken, ziekte en gezondheid. Ze overkomen ons niet bij toeval, maar komen ons toe uit 'Gods vaderlijke hand'.
Kun je deze geloofstaal ook algemener toepassen op het wereldgebeuren? Is alles wat er gebeurt op aarde dan automatisch Gods wil? Ook al benadrukt Calvijn dat we hier aan de grenzen van ons menselijk begrip komen, lijkt hij deze vraag met een volmondig ja te beantwoorden. Want als het niet Gods wil is, aan wat of wie zijn mensen dan overgeleverd?

Niet buiten Gods wil

In de theologie wordt een belangrijk onderscheid gemaakt tussen wat God positief of actief wil en dat wat Hij passief wil (in de zin dat Hij het toelaat). God wil bijvoorbeeld op een actieve manier dat de wereld gered wordt en dat het evangelie wordt doorgegeven. Anders is het met kwaad, ziekte en dood, die door de zonde in de wereld zijn gekomen. God gaf nota bene Zijn eigen Zoon om het kwaad schaakmat te zetten. Dat vieren we met Pasen, ook al is de ellende nog niet uitgebannen uit onze werkelijkheid. Aangezien God wel macht heeft om het tegen te houden, laat Hij het blijkbaar nu nog toe. Daarmee gaan deze dingen dus niet buiten Gods wil en bestuur om. Als dit geldt voor het coronavirus, dan geldt het net zo goed voor middelen om je tegen het virus te beschermen.
In zondag 10 wordt Gods hand nog een derde keer genoemd. Schepselen mogen weten dat zij veilig 'in Gods hand zijn'. Voorzienigheid heeft dan vooral het karakter van Gods liefdevolle zorg. De Bijbelse teksten in bijvoorbeeld de Psalmen, maar ook de Evangeliën laten zien dat God een schuilplaats is in dagen van benauwdheid. Er is daar zelfs ruimte voor de klacht en de waaromvraag. Maar er klinkt ook de belofte dat Jezus Christus in de nood en narigheid nabij komt om te helpen en te redden. Een gelovige weet daarom: niets zal ons kunnen scheiden van de liefde van God (Romeinen 8:39).

Geen pasklaar antwoord

Hier klopt het hart van het persoonlijke geloof. De algemene gang van zaken in de wereld verklaren is iets anders dan in de stormen van het leven vertrouwen op God en Zijn Woord.

De coronacrisis gaat niet buiten Gods voorzienigheid om, maar dat betekent nog niet dat gelovigen precies weten wat het hemelse plan hiermee is. Christenen die zich daarover uitspreken, wijzen ook in verschillende richtingen: 'een reset van de schepping', 'Gods oordeel over de zonden van de 21e eeuw', 'een teken van de eindtijd' of 'een testcase voor de vernieuwing van de kerk'.

Persoonlijk en als gemeente worden mensen stilgezet bij vragen als: Wie is God voor ons in deze coronatijd? Wat leren wij over Hem en over onszelf? Waarvan moeten wij ons misschien bekeren? Wat komt er naar ons toe als we in deze situatie bezig zijn met de Bijbel? Doet deze gebrokenheid ons vooral terugverlangen naar hoe het was, of meer naar hoe worden zal? Als wij geloven dat deze coronapandemie niet buiten God om gaat, doen wij er goed aan deze vragen te stellen. Tegelijk moeten we beseffen dat we er niet zomaar een antwoord op hebben.

En daarom moet de kerk vooral doen wat christenen in crisistijd altijd hebben gedaan: in de stormen blijven vertrouwen op God en Zijn toekomst. Hij heeft het beste met ons voor. En: midden in de wereld het goede doen, oog hebben voor de nood van de medemens en zo Gods liefde zichtbaar te maken. Want Gods voorzienigheid doet niets af van onze eigen verantwoordelijkheid.

Uit de visienota 'Van U is de toekomst':
In de de vroege kerk werd al gezegd dat de kerk twee altaren heeft. Daarbij gaat het om balans en verbinding tussen kerk-zijn dat gestalte krijgt in de geloofsgemeenschap én midden in het leven; met deze twee polen wordt een gezonde(n) spanning gezet op ons leven en werken als kerk. Dat zet ons in beweging; tussen de liturgie in de kerk én in het dagelijks leven. (pag. 36)

Gespreksvragen

- Is Gods voorzienigheid voor u een struikelblok of juist een bemoediging in deze tijd?
- Herkent u de behoefte van christenen om de crisis te duiden? Wat zou Gods bedoeling ermee kunnen zijn?
- Niet alles kunnen begrijpen, maar toch vertrouwen hebben en het goede doen. Hoe krijgt dat in uw gemeente vorm?

Martin van Dam
predikant Hervormde Gemeente IJsselmuiden-Grafhorst

13. Waar is God in de crisis?

Steeds vaker horen we dat de coronacrisis ons leert dat niet alles maakbaar is. Het is bijna net zo'n cliché als 'we leven in een rare tijd'. Maar wat bedoelen we als we zeggen dat niet alles maakbaar is? En wat is 'alles'? Bedoelen we dat lijden niet uitgesloten kan worden? En wat betekent dan het lijden in relatie tot ons geloof? Waar is God in de crisis?

De pandemie in de westerse wereld

Voor het eerst sinds lange tijd hebben we in ons land te maken gekregen met een pandemie. We hebben het heel lang goed gehad. Ziekten speelden een rol, maar een ziekte die zo om zich heen grijpt, hebben we lang niet gekend. Onze industrie heeft zich meteen geworpen op het maken van vaccins. Beneden de evenaar tobden ze al langer met gevaarlijke ziekten: malaria, dengue, ebola. De vaart die nu voor vaccins gemaakt wordt, werd voor deze ziekten niet gemaakt. Op dit punt is er veel ongelijkheid. En die is er ook als het gaat om het verkrijgen van de vaccins. Rijke landen staan vooraan, arme landen moeten achteraan aansluiten. Dit brengt op zijn minst de vraag met zich mee of onze zucht om ziektes uit te bannen op gespannen voet staat met solidariteit. Mikken we toch weer op maakbaarheid? Een vaccin om zo snel mogelijk alles op orde te brengen en dan in eerste instantie voor onszelf. Welke waarden leert ons geloof dan? Vraagt God niet meer van ons?

Een korte theologiegeschiedenis

In de jaren zestig van de vorige eeuw kwamen stemmen op die zeiden dat we af zouden moeten van een theologie die vraagt om een genadig God. De moderne mens zou naar zingeving vragen. Velen herkenden dat. Voor Paul Tillich, een theoloog die vooral na de Tweede Wereldoorlog bekend zou worden, was God degene die ons boven onszelf doet uitstijgen. Dat Godsbeeld paste in een tijd waarin het ons steeds beter ging. God helpt ons een zinvol leven te leiden. Succes hoorde daarbij. Dat de welvaart beperkt bleef tot een kleine groep kwam daarbij niet aan de orde. De laatste tijd komt er meer oog voor het lijden. Theologie van mensen uit de derde wereld heeft daar zeker aan bijgedragen. Ook rooms-katholieke theologen spelen een rol bij het denken over lijden. In Nederland is Erik Borgman daar een voorbeeld van. Hij is dan ook heel kritisch op Tillich omdat volgens hem uit het zicht verdwijnt dat God afdaalt in de 'modderige pijnlijkheid van de vaak uitzichtloze situaties van malheur waarin mensen te leven hebben'.

Lijden als theologische notie

Als het gaat om malheur zien we dat landen beneden de evenaar hun portie wel krijgen. Vrouwen hebben het daarin nog een tandje zwaarder dan mannen. Zij krijgen vaak met geweld en uitbuiting te maken. Nog niet zo lang geleden is er een onderzoek gedaan naar de betekenis van Jezus in het leven van Afrikaanse vrouwen. Bij hen is het lijden van Jezus een belangrijke notie. Het lijden van Jezus is voor hen van troostvolle betekenis. Behalve dat Zijn overwinning op de dood bevrijdt en kracht geeft, geeft Zijn lijden moed en vertrouwen

dat het lijden niet voor niets gedragen wordt. In het lijden vonden vrouwen Jezus naast zich staan. Redding komt door lijden en volharding. Vanaf de zijlijn kan de vraag gesteld worden of een dergelijke theologie het lijden in stand houdt. Vrouwen vatten echter moed om in een zoektocht naar waardigheid niet een slachtoffer te worden, maar navolger van Christus. Zij claimen kracht in hun zwakheid.

Kracht in zwakheid

Wij zijn lang niet zwak geweest. Zwakheid wordt zelfs als minderwaardig gezien. Zo kon de mens die niet mee kon in onze maatschappij een *loser* worden. Maar corona maakt van ons allemaal een beetje een loser. Het virus kan iedereen treffen. In die zin moeten we het ondergaan. Het leven is niet maakbaar. Het virus vraagt volharding. Maar het vraagt ook solidariteit en de bereidheid in het eigen hart te kijken. Waar dragen wij door onze levensstijl bij aan de snelle verspreiding van het virus? Laten we oppassen voor een vlucht in een nieuwe maakbaarheidsideologie als we ons enige heil in de geneesmiddelenindustrie stellen. Het is mooi dat de geneesmiddelenindustrie er is, en het vaccin zal ons zeker helpen. God staat daar niet buiten. Maar er zijn vragen te beantwoorden die we niet vinden in een vaccin alleen. Waar is God in de crisis? Laten we dicht bij Jezus blijven. Met Jezus leren wij dat God zich laat vinden in de zieke, in de arme, in de *loser*. Bij de minste van onze broeders en zusters begint het heil. Het vaccin geeft een zetje om een uitweg uit de crisis te vinden, meer niet. We kunnen leren van Afrikaanse vrouwen. Er wordt nu geloof gevraagd en het lef kracht te vinden in zwakheid.

Gespreksvragen

- Er zijn verschillende namen voor Jezus: redder, helper, genezer, leraar, vriend, herder, Messias. Welke naam is voor u belangrijk? Wat betekent dat in deze tijd?
- Heeft corona uw relatie met God en Jezus veranderd?
- Wat zouden Afrikaanse vrouwen ons kunnen leren? Welke kracht vinden wij in onze zwakheid?
- Kunt u een moment noemen waarop God heel dichtbij was?

Trinette Verhoeven
classispredikant Utrecht